

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 38

щодо можливих зловживань свободою слова на телеканалі «112» протягом
4 вересня 2018 року — 4 липня 2019 року

м. Київ

«28» жовтня 2019 р.

I. Обставини справи

1. 22.02.2019 та 30.07.2019 до Незалежної медійної ради надійшли звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (листи №17/379 від 22.02.2019 та №17/1494 від 30.07.2019) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень чинного законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ “112-ТВ”» протягом 04.09.2018–04.07.2019.
2. 01.08.2019 Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення прийнятними, зважаючи на те, що діяльність телеканалу «112» ставала предметом уваги з боку регулятора з приводу дотримання ним вимог ліцензії.
3. У передачі «Епізод 112», що транслювалася 04.09.2018 о 9:15, лунають такі тези: *«Константинопольська церква не може надати автокефалію без згоди інших церков. Про це розповів голова синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ, архієпископ Климент. За його словами, заяви про те, що Константинопольська церква має право прийняти таке рішення одноосібно, — це фейк. “Це абсолютно неможливо з тієї простої причини, що вселенськими соборами в Україні... символ віри, в якому ми сповідуємо, що віримо у єдину святу соборну і апостольську церкву. Тобто церква є не якимось проявом диктату одного з представників цієї церкви, а є спільнотою, яка об'єднує всіх рівноправних своїх членів [...]”. Однак, на думку Володимира Бистрякова, якщо буде затверджене питання про автокефалію, це може спровокувати конфлікти між населеннями та ворожнечу». Володимир Бистряков також висловлює свою позицію: **«В случае введения автокефалии борьба обострится, будет еще, усилится натиск на церкви Московского патриархата, будут отбираться храмы. Я боюсь, как бы не пролилась кровь [...]». Самый страшный конфликт — это конфликт все-таки***

конфессиональний»¹.

4. У передачі «Пульс», що транслювалася 04.09.2018 о 20:43, Вадим Рабінович промовив: *«Наш интерес сегодня — закончить войну. Они сегодня опять разрывают на себе рубаху и кричат: “Война до победного конца!”. На черта нам эта война».*

Олександр Вілкул також висловився в рамках передачі: *«Причина на самом деле в том, что идет эта война, — это нежелание власти остановить. И люди правильно говорят, что последний день этой власти станет первым днем мира. Почему? Потому что люди понимают, что, как бы это цинично ни звучало, но власть научилась получать от войны и политические преференции, потому что этой войной, радикальной риторикой, расколом общества пытается поднять свои рейтинги, которые сегодня находятся на уровне обезжиренного кефира. Кроме этого, чего греха таить, тоже, как бы цинично ни звучало, слишком большое количество людей во власти научилось на этой войне зарабатывать. А мирный план сегодня понятен всем, кроме действующей нашей власти, которая делает вид, что он не понятен. Он понятен миллионам людей, он понятен мировому сообществу, он понятен нам [...]. Прямые переговоры должна провести наша страна с Америкой и провести прямые переговоры с Россией. Никуда не уйдем. Зачем? Для того, чтобы выработать совместную резолюцию Совета безопасности ООН [...]. Ввод миротворческого контингента, временная администрация под эгидой ООН, перевыборы по украинским законам и принятие всех законов, которые Украина и так обязалась принять по минским соглашениям и не приняла ни одного [...]. Закон об особом статусе голосовать надо!»²*

5. Під час прямого включення з Верховної Ради України 05.09.2018 о 10:28 Вадим Рабінович висловив такі тези: *«[...] Я хочу вам сказать, что заявление Парубия открыло наконец все карты до конца. Парубий сказал следующее: что надо в Украине внедрять прямую демократию, носителем которой является Адольф Гитлер, которого он научно изучал и которого теперь надо признать героем. ...Он сам был главой Социал-националистической партии. Поэтому что я вам хочу сказать: с фашистами нам не по пути. Я хочу сказать вам эксклюзивно. Я сегодня подаю в суд на Парубия за пропаганду фашизма, которая запрещена в нашей стране. Второе: я сегодня обращаюсь ко всем посольствам европейских стран, в первую очередь Германии, с просьбой дать оценку действиям нашей власти и Парубия и прекратить все контакты с ними. Третье: я считаю, что он должен уйти в отставку, извинившись перед*

¹ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

² Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

народом. Четвертое: **нам не о чем договариваться, объединяться и договариваться с фашистами... И вот эти фашисты говорят, что надо изучать Гитлера... О чем мы можем с ними разговаривать? О чем? [...]** Я не буду ни за что голосовать, что предлагают фашисты. ... до того, как они уберут Парубия, председательствующий, который пропагандирует Гитлера, я не буду [...]. Сейчас в первую очередь надо проголосовать за роспуск этого парламента антиукраинского. Сейчас надо выставить на вопрос МВФ, которое приехало сюда, чтобы поднять на 60 % цену для людей, которые и так не могут платить [...]. Я завтра призываю всех киевлян в первую очередь выйти с нами к Нацбанку и выразить свое отношение к ограблению Украины [...]. И позиция министра здравоохранения так называемого... **Послушайте! Мы в заложниках. Санитарка из Америки правит Украиной, отменяя Конституцию, а фашиствующий глава парламента поддерживает ее. Вот, что мы имеем. Мы имеем правление фашистов**³.

6. У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 05.09.2018 о 21:37, відбувся полілог між ведучими, Євгеном Червоненком та Володимиром Яворівським, у рамках якого пролунали такі тези. Євген Червоненко: *«А третья, самая страшная опасность, которую я обозначу... Это томос. Есть большая вероятность, как говорят многие, я подчеркиваю, я не верю в это. Но уже томос — это чистая политика. Я двумя руками за поместную церковь, но не накануне выборов и без точного прописывания механизмов, которая у нас может привести, я не боюсь сказать..., к войне и конфликтам, которые дадут дестабилизацию»*. Володимир Яворівський: *«... Партія регіонів вчорашня розвішала: “Ми хочемо миру!” Я теж його хочу»*. Євген Червоненко: *«Перестань. Никто не зовет. Никто. Хочешь мое ощущение? **Война выгодна прежде всего нашей власти... Ты опытный политик, ты это видишь. Второе: при войне ни о каких реформах. Мы будем дальше падать вниз и будем цепной раненой собакой в чужих руках... На второй день, если бы я был президентом, я бы, пусть со мной делали, что хотели, я бы напрямую встретился с Путиным»***. Володимир Яворівський: *«I що б ти зробив?.. Дуже конкретна розмова»*. Євген Червоненко: *«... Я бы сказал: “Владимир Владимирович, были разные отношения. Украина тоже не всегда, Вы не выполняли договора, Украина часто нарушала. Мы часто хотели коррупции. Давайте так: война заканчивается — вам Донбасс, и это не нужно. Мы, объявляю как президент, 5–10 лет внеблокового статуса, ни одной чужой ракеты, как вам обещали [...], ни в какое НАТО мы не вступаем, мы становимся равноудаленными”»*. Володимир Яворівський: *«Женя, за десять років України не буде і ти не будеш сидіти у прямому ефірі, ні я не буду сидіти у прямому ефірі, тому що є Путін...»*

³ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

І на виборах проведуть промосковського абсолютно президента»⁴.

7. У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 06.09.2018 о 4:28, лунають такі тези Євгена Червоненка: *«... У меня за эти пять лет ощущение, что украинское руководство не хотело конца войны. [...] Но могу честно сказать, мы могли снять многие болевые вопросы в 2005 году вопросом о языке. Тот же Кириленко, мы тогда сняли то, и с чего началась война. [...] Тогда же опять хотели один язык и т. д. в 14-м году. Убрали этот вопрос с повестки дня, мы поехали в Москву первые, они вот: и Яворивский, и многие другие, — говорили: “Что ты его слушаешь?” Я говорю: “Вначале вот тут за спиной договариваются, а потом едут за 8 тыс. км”»⁵.*
8. У передачі «Епізод 112», яка транслювалася 06.09.2018 о 21:10 з низкою повторів, Вадим Рабінович висловлює таке: *«... **Партии войны вообще не могут принести никакого мира. Мы сегодня работаем с Донбассом, мы сегодня работаем с пленными. Медведчук, который, я считаю, является ключевым для нас переговорщиком. Он сегодня тоже у нас. Ряд других людей, которые работают по этому вопросу тоже»⁶.***
9. У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 10.09.2018 о 19:19 із подальшим повтором, гість студії Олег Волошин телефоном висловлює таке: *«...Путин был в Минске, он участвовал в этих переговорах, это уже само по себе, слушайте, так это и есть их позиция, мне она тоже не нравится, поверьте, но это и есть их позиция: дайте особый статус Донбассу и всё, вот их позиция, и никакой другой из них мы в ближайшем будущем не выбьем. Но мы же не хотим это даже обсуждать, мы не хотим обсуждать амнистию, мы не хотим обсуждать особый статус, мы не хотим реализовывать то, под чем подписалась, с подачи Порошенко, украинская сторона. Мы этого не хотим делать, мы хотим что-то другое. Не хотим говорить, поэтому посмотрите, что происходит в Азовском море. Вот, в Азовском море у нас прямое столкновение с Россией; ни с ЛНР, ни с ДНР, ни с сепаратистами, а прямое столкновение с российскими военно-морскими силами. И где украинская армия славная, украинский флот? Что-то я пока не видел. Как только доходит до того, чтобы попробовать рискнуть столкнуться напрямую с российскими вооружёнными силами, наше руководство сразу даёт задний ход. Потому что то было в Крыму, это происходит в Азовском море, что есть прекрасное понимание, что одно дело воевать с сепаратистами и Россией, которая за*

⁴ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

⁵ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

⁶ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

ними стоит, а другое дело — просто напрямую столкнуться с российским флотом, с которым к этому мы, к сожалению, не готовы, хотя у нас абсолютное право точно так же досматривать российские корабли в Азовском море, по соглашению двухстороннему, как они сегодня досматривают наши корабли. Но я очень сомневаюсь, что эти бронекатера, которые они сейчас туда везут, рискнут это сделать, что Порошенко даст такую команду. Поэтому зачем обманывать граждан? **Давайте признаемся, мы не можем воевать с Россией, значит мы должны договариваться на условиях, прописанных в Минске. Другого варианта, на сегодняшний день, я не вижу**»; [...]

«Послушайте. Если мы такие крутые, я ещё раз говорю, то давайте начнём проводить в соответствии с соглашением 2003 года о статусе Азовского моря встречные проверки кораблей, судов, идущих в порты Российской Федерации, но зачем же мы сами себя обманываем? Российская Федерация хоть раз использовала авиацию на Донбассе, давайте будем честными перед собой, я не преуменьшаю ни в коем случае заслуги героизма наших воинов, но давайте спросим себя, современную войну ведут без авиации? Не ведут. 1911 года, с турецкой войны, все войны идут с авиацией. На Донбассе Россия авиацию, слава Богу, пока ещё не применяла. Более того, предоставили сепаратистам комплексы ПВО..., но дело всячески... не применяет свою авиацию. Но зачем же мы себя обманываем. **Соответственно мы не можем воевать с Россией, которая только в учениях “Восток 2018”, которые в эти дни проходят, используют полторы тысячи ...**»;

[...] «Моя позиция сводится к следующему: я не ставлю под сомнение наличие российской агрессии на Донбассе и прямую военную помощь сепаратистам. **Я лишь просто элементарно исхожу из логики, что, к сожалению, против лома нет приёма. И если бы Россия использовала всю свою военную мощь, которую она демонстрирует сегодня в Сирии, я думаю, что последствия для нас всех были бы гораздо тяжелее. Это любой ответственный политик сегодня должен это понимать и говорить: граждане Украины, как бы ни было тяжело, мы должны находить компромисс и договариваться о мире ради сохранения тысячи жизни, потому что последствия будут самые тяжёлые. Вот собственно всё, что я имел в виду. И по поводу химического оружия я отвечу. Ведь немцы не использовали химического оружия, только потому, что знали, что у Советского Союза и у Британии, и у Соединённых Штатах есть своё тоже химическое оружие, а у нас сопоставимой военной силы с Россией нет, вот и всё. Мы бомбить Москву никогда не сможем**»⁷.

10. У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювався 18.09.2018 о 1:33, лунають такі вислови від Ганни Герман: «О том, что у нас когда-то не было армии, а есть армия. Подождите... у нас не было армии и не было войны.

⁷ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Сейчас у нас война. Они берут детей этих несчастных туда на войну. Дети возвращаются в страшном состоянии, если кто возвращается живой; так они начинают убивать своих матерей [...] (ведуча: “Анна Николаевна, давайте суть уже...”) **недавно атошник вернулся из войны, убил собственную мать, эти люди возвращаются моральными калеками [...]** (ведуча: “Это обобщение нельзя так обобщать...”) [...] **Это армия? почему я обобщаю, вы знаете, сколько тысяч молодых людей, которых взяли туда на войну здоровыми, вернулись моральными калеками? Там они убивали чужих матерей, а здесь убивают своих. Вы считаете, что это я обобщаю?»**⁸

11. У передачі «LIVE», що транслювалася 04.10.2018, Вадим Рабінович висловив такі тези: *«Я считаю, что им не нужно сегодня никаких вот законов или каких-то оснований для того, чтобы закрыть каналы, для того чтобы, я не знаю, что уже сделать. Смотрите, вы всё уже видите не хуже меня. Сегодня наглое наступление на свободу, то, что они называли революцией гідности превращается всё больше и больше в переворот, переворот и захват власти с полным закрытием рта свободы средств массовой информации. **На улицах всё больше и больше мы видим фашиствующую диктатуру, вы это всё видите. Они борются с признаками коммунизма, и в это время на всех улицах бродят фашисты.** Они разрушают то, что хотя бы хорошее было сделано при Советском Союзе и не строят совсем ничего... Поэтому я ещё раз утверждаю, что сегодня всё больше элементов фашистской диктатуры проявляется в Украине, идёт прямое наступление на свободу слова, а те, кто называл себя демократами, показали сегодня своё истинное лицо»*⁹.

12. У передачі «Хто кому Рабінович», що транслювалася 07.10.2018, ведучий Вадим Рабінович висловив таке: *«... Русский мир, он многогранен, и он обязательно не агрессивный даже по отношению к Вятровичам и другим... Другое дело, что вы русским миром называете всех тех, кто думает не так, рассуждает не так, разговаривает не так. Вы называете “русским миром” всех тех, кто не поддерживает то, что сегодня в Калуше именем... Гауптшарбарфюрера СС Палиева называют улицу. Скажите пожалуйста, у нас же вроде закон об осуждении фашизма есть, зачем вам ужесточать? Выйдите на любой концерт в Киеве, посмотрите, как гуляют по улице с фашистскими знаменами, как концерты с фашистскими флагами, как не боясь сегодня, что творится сегодня... Почему вы всего этого не видите... Почему у вас героями являются все те, кто... СС Галичина — это у вас герои, хотя во всем мире это абсолютно не так...»;*

⁸ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

⁹ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

«...эти люди, которых выперла за границу наша власть, это люди, которые покидали родину свою не с радостью, а со слезами на глазах. Больше того, я уверен, что многие из них с удовольствием вернулись в нормально экономически развитую страну, в которой не фашисты бегают по улицам, на которой можно развивать бизнес»¹⁰.

13. 15.12.2018 в ефірі передачі «LIVE» о 12:03 від ведучого звучить така новина: **«Оперативна інформація на цю хвилину: У Вінниці двадцять молодиків увірвалися до кафедрального собору після служби та вигнали звідти священників»**. Також згаданий текст розмістили внизу екрана й супроводжували ним подальшу трансляцію. Після оголошення цієї інформації ведучий почав обговорювати подію з головою Синодального інформаційно-просвітницького відділу Української православної церкви архієпископа Климента. Ведучий: *«Що ж саме сталося у Вінниці? І що це були за молодики?..»*. Архієпископ Климент (телефоном): *«Як мені повідомили священники Вінницької єпархії, після богослужіння, наприкінці богослужіння у храмі з'явилася група молодиків, яких раніше там ніхто не бачив. І після богослужіння усіх священників і служителів храму попросили віддати електронні ключі від дверей храму, від воріт для заїзду на територію кафедрального собору Вінницької єпархії. І разом з тим була поставлена якась нова охорона. Ось такі події відбулися. Також відомо, що у приміщення пархіального управління також не пускають священників... Ведучий: **Є інформація про те, що Служба безпеки України активно зараз намагається примусити священників Вінницької єпархії підтримати автокефальні настрої і їхнього правлячого архієрея, тобто підтримати його ідею йти на собор, цей, так званий об'єднавчий собор приймати участь в утворенні нової церковної структури. Оскільки Вінницьке духовенство категорично проти такої ідеї в переважній більшості, то сьогодні є загрози і погрози на адресу священників вінницьких у разі, якщо вони будуть продовжувати відстоювати свою канонічну позицію»¹¹.***

14. 30.12.2018 в передачі «Хто кому Рабінович» о 19:58 (із повтором 13.01.2019 о 20:00) від пана Рабіновича звучать такі вислови: *«Если кто помнит, второе количество героев Советского Союза по результатам войны, это были украинцы. Мы знаем действительно героев. Другое дело, что всех этих героев, сейчас начинают сносить памятники. Скажите пожалуйста, памятники героям сносят разве? Нет. Значит, для вас они стали “не героями”. Для вас стали героями те, кто сегодня устанавливает доску Донцову в городе Киеве, на УНИАНе. Ничего, что он сидел всю войну и переводил “Майн”*

¹⁰ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

¹¹ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

в Германии, помогал фашистам и переводил “Майн Кампф” на украинский язык? Это ничего? Да? Нормально? Все хорошо? Скажите, пожалуйста, это ничего, что сегодня спокойно с фашистскими флагами те, которые... ну, просто, молодежь не соображающая, и подстрекатели ходят по городу Киеву? Это нормально? Это ничего, что во многих военных подразделениях нашей страны татуировки, свастики? Это как? Соотносится с нашим завтрашним днем?»¹²

15. 27.01.2019 у передачі «LIVE» о 20:00 (із повторами 28.01.2019 о 02:11 та 03.02.2019 о 10:01) відбувся такий діалог між ведучим Павлом Кужеевим та членом партії «Опозиційна платформа — За життя» Вадимом Рабіновичем. Вадим Рабінович: *«Был юбилей Высоцкого, я опять читал замечательного нашего Вятровича. Опять — 8 марта запретить... Сейчас сняли Суворова... Дорогие, недоумки, давайте я вам объясню: знаменитый свой труд “Наука побеждать” Суворов написал в Украине. Этим же гордиться надо, мы должны сделать это национальной идеей. На нашей территории рождалось искусство победы, а мы сносим памятники и вешаем доски всем этим полуфашистам, которые там у Гитлера сидели рядом и помогали ему. Что мы хотим построить? Какую вы хотите Украину видеть, за такую и голосуйте. Хотите Украину, которая своими героями видит вот этих вот последователей фашизма, — выбирайте фашизм! Но скажите честно: нам нравятся эти фашисты. Но у нас нет столько людей на Украине, которые их любят. Нам навязывают эту искусственную какую-то идеологию “бандерштата”. Но это же не так. Почему люди выросли на том, что во время Великой Отечественной войны герои защищали свою Украину. Второе количество героев Советского Союза в Украине было. Мы ими гордиться должны и будем... Выберите, какую страну вы хотите, какие герои, какие, детям вы расскажите героев. Ваш герой летал на самолете, сбивал немецкие самолеты или стрелял в спины мирного населения, расстреливал поляков, евреев и всех остальных только потому, что он считал, что так он защищает свою страну. Поэтому это выборы между добром и злом...»*. Павло Кужеев: *«Ви сказали, що це вибори між добром і злом. А не видається, що це вибір між поганим і ще гіршим?»*. Вадим Рабінович: *«Да, согласен. Я сформулировал вам это мягче. Я считаю, что наша политическая платформа сегодня лучшая из того, что есть, но она не идеальна...»*¹³.

16. 16.02.2019 о 21:20 (з повтором 17.02.2019 о 16.20) у передачі «Інтерв'ю з великим політиком» між ведучим Павлом Кужеевим та експрем'єр-міністром

¹² Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

¹³ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Миколою Азаровим відбувається дискусія. Ведучий: *«Гаразд. Тоді так і продовжимо. Давайте почнемо з найсвіжішого, з блютого. В Москві експрезидент Янукович дав розлогу пресконференцію якраз за мотивами рішення Оболонського суду, який своїм вироком присудив Януковичу 13 років. Це було заочне судочинство. Як вам взагалі цей процес?»* Микола Азаров: *«Я внимательно следил за этим процессом. Хочу сказать, что деградировала система правосудия в Украине. Она и при нас была неидеальной. Я откровенно скажу. Но такого беспредела, который допускается сейчас в процессе, когда отказываются вызывать свидетелей защиты, когда отказываются рассматривать документы защиты и вообще слушать защиту... То есть вместо состязательности, о которой мы очень много говорили, принимая закон о судебной реформе в свое время... Это, по-моему, 12-й год, когда мы хотели наконец сделать у нас в стране европейское правосудие, понимая под европейскостью принцип состязательности сторон: состязательности обвинения, защиты. А судья — как арбитр, взвешивает все аргументы за и против и принимает какое-то объективное решение. Вот этого, естественно, не было. Судья вел себя, в общем-то, как ручной судья, все время заглядывал в рот прокуратуре. А между тем, ведь процесс этот должен был выяснить самое главное: а как произошел государственный переворот? Кто за ним стоял, кто ответственен за убийства людей на Майдане? Потому что я на 100 % убежден, что ни Янукович, ни правоохранители тогдашние не могли ни давать команды, ни участвовать в этом деле. Тем более что громадное количество свидетелей, которых, кстати, суд отказался вызывать и заслушивать, большое количество свидетелей показывали, что за этими убийствами на Майдане стоял Парубий, стоял Пашинский, стоял Турчинов. И эта правда, она, естественно, очень неприятна. Поэтому хорошо все списать на Януковича и, так сказать, закрыть дело, похвастаться, что вот такой вот тиран осужден. Поэтому та пресс-конференция, которую дал Янукович... Я ее, кстати, не полностью видел, только отрывки, она, конечно, должна была (по крайней мере с его стороны) для народа Украины прозвучать, ну скажем, достаточно убедительно. Он должен был найти аргументы и в общем-то эти аргументы представить на суд общественности...»*. Ведучий: *«Тут би зараз хтось перепитав: “Наші — це хто?”»* Микола Азаров: *«И те, и те — наши. Вся болтовня о том, что там российские регулярные части — это болтовня. Нет там российских регулярных частей. Если бы там стояли российские регулярные части, вы думаете, они бы позволили обстреливать Донбасс? Себя позволили бы обстреливать? Несли такие потери? Чего вот те, кто болтает о том, что там стоят регулярные российские части, не обстреливают Крым? Вот те части, которые стоят на границе? Боятся ответки? Я пять лет живу в России, знаю российскую политику. Нет там никаких мыслей ни о какой агрессии, ни о какой оккупации. Это просто надо быть безумцем, чтобы это*

предполагать и говорить. Почему верят украинцы, значительная часть? Да потому что зомбирует каждый день пропаганда». Ведучий: «Багато хто повернувся звідти, вже на мирну територію, хто вже повоювали, і вони бачили, який там насправді стан справ». Микола Азаров: «Что они видели? **Что такое регулярная войсковая часть? Это обязательно соответствующая инфраструктура, система снабжения, система управления, система лечения, госпитальная система и т. д. Вот этого всего, такой российской инфраструктуры в Донбассе нет, и это отмечает ОБСЕ, это отмечают и французская, и американская разведки, данные объективного наблюдения. Этого нет. Что там есть реально? Реально там есть два корпуса, которые сейчас достаточно хорошо подготовлены и с которыми надо договариваться прежде всего о неприменении силы. Что бы я сделал, если бы я принимал решения? Прежде всего я бы добился разоружения частей на пограничной зоне, отвода вооружений. Никуда б там никто не пошел наступать, безусловно, это однозначно. Но когда бы прекратился этот конфликт, прекратились эти убийства каждый день, как с той, так и с другой стороны, тогда можно садиться за стол переговоров и договариваться».**

Ведучий: «Причиною цього бачать і звинувачують в Україні і Януковича, і Азарова, і чимало людей не бажать вам здоров'я через це». Микола Азаров: «Я желаю здоровья и своим врагам. Надо быть верующим человеком. Всем тем, кто мне багает плохого исхода, я, в свою очередь, бажаю всего самого лучшего и здоровья. А там Богу судить, как человек в своей жизни поступал. Я никакого отношения не имею к конфликту в Донбассе. 28 января я ушел в отставку и после этого никаких решений не принимал. **Но основа конфликта, запомните — это государственный переворот. Не было бы государственного переворота, состоялись бы досрочные выборы — был бы Крым в Украине и был бы Донбасс в Украине, был бы мир, согласие и стабильность. Я не знаю, кто пришел бы по результатам этих досрочных выборов к власти, не знаю, какая политическая сила, но в любом случае не было бы потери Крыма и не было бы конфликта в Донбассе. Основа этого конфликта — это государственный переворот. Приход к власти в первый же день, когда эти люди почувствовали, что они могут принимать в Верховной Раде решения, была отмена закона о региональных языках. Это ясно показало националистический... неонацистский характер пришедшей власти».**

Ведучий: «А “закони 16 січня”? Ви ж були проти їх скасування Верховною Радою? І вас відносили ледь не до табору яструбів, людину, яка виступала за більш жорстке вирішення питання Майдану». Микола Азаров: «Я выступал за конституционное решение всех абсолютно вопросов. И когда я увидел, это было 20-21 января, когда уже боевики на Майдане перешли все грани разумного, были ими же убиты два: Нигоян и еще один, забыл фамилию, свои же два человека». Ведучий: «Жизневський?» Микола Азаров: «Жизневский и Нигоян. И это было использовано как повод для нагнетания

напряженности. Майдан много раз затухал, появлялась возможность договориться, но каждый раз появлялась какая-то провокация, и после этой провокации все обострялось. 21-го эти два трупа появились, появились жертвы среди правоохранительных органов. К тому времени уже более 300 человек находились в больницах с травмами, ожогами. **Ясно, что был взят курс на вооруженный захват органов государственной власти».** Ведущий: «В Україні зараз тимчасово Крим відсутній. Якщо брати табличку Менделєєва, то випав один елемент, і вже ціла структура не...». Микола Азаров: «Бывают такие времена в развитии каждого государства, **что в силу государственного переворота и потери легитимности той правящей верхушки, которая пришла к власти, были потери.** Государству надо стать на ноги, набрать силу и мощь. Причем эта мощь не должна измеряться числом танков, как сейчас пытаются рассказать, она должна измеряться уровнем благосостояния граждан, прежде всего. И если это будет, то все проблемы решаемы»¹⁴.

17. 01.07.2019 о 01:07 в передаче «Пульс» від Вадима Карасьова, політика, гостя шоу, звучать такі репліки: «Второй момент. Мы проиграли или выиграли. Немецкая газета “Штерн” у меня брала интервью в 15-м году и спрашивает: “А чего у вас такая реакция. Почему вы не выполняете минские соглашения?”. Мы не выполняем, мы же не проиграли, почему мы должны их выполнять. “Вы ж проиграли, вы ж потеряли там столько людей”. А вы пойдите объясните это нашим людям, пойдите объясните элитам, потому что как раз наоборот — героический пафос, киборги и так далее. ... И учитывая то, что наш конфликт, он и внутренний, не надо говорить, что он только с Россией, он и с Россией. Есть ещё конфликт России и Запада, он тройственный этот конфликт, у него тройная структура. Он внутренний, это мы вынесли его извне. Потому что мы не хотим его решать с помощью внутренних. Потому что часто такие конфликты решаются как — это наш внутренний конфликт, вот вам федерация, вот вам автономия и так далее. Мы не пошли таким путём. Мы сказали: нет, это конфликт внутри Украины, это не мятежная территория — это конфликт России и Украины»¹⁵.

18. 02.07.2019 о 12:50 у передачі «LIVE» кандидат у народні депутати від партії «Опозиційна платформа — За життя» висловився так: «Мы говорим сегодня о том, что Украине необходимо реинтегрировать Донбасс в состав Украины. Каким образом? Необходимо принять ряд законов, политическую часть минских соглашений, а именно амнистия, а именно местные выборы на

¹⁴ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

¹⁵ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

неподконтрольных территориях, а именно особый статус, а именно изменения в Конституцию закрепление этого особого статуса»¹⁶.

19. 02.07.2019 о 18:57 у цій же передачі «LIVE» від майбутнього народного депутата Вадима Рабіновича звучать такі фрази: *«На самом деле не существует никаких плохих или хороших планов. В плане, который предлагает наша партия, который разработан, и считаю, что любой может ознакомиться у нас на сайте, не просто нет никаких уступок нашей страны, не просто нет никаких попятных на её державную целостность, наоборот, полностью выпрямляется всё в соответствии с Конституцией, возвращается Донецк, возвращается Луганск. И я Вам скажу, пусть никто не боится, этот план показан и согласован и ДНР, и ЛНР, и Россией. Они не возражают»¹⁷.*
20. 04.07.2019 о 12:34 у передачі «LIVE» від Ігоря Лопатенюка, українського співрежисера фільму «Нерозказана історія України» звучить такий коментар: *«Про те, що відбувається поза сценами цього конфлікту, хто отримає вигоду від цієї війни, чому громадянська війна все ще продовжується в Україні і яким чином Україна взагалі була залучена у вибори і президента, які пройшли в Америці, яким чином вони намагалися допомогти Хілларі Клінтон та викинути пана Трампа з човна. Тож даний фільм... він спеціально присвячений тому, щоби розвіяти ті фейкові новини, які зараз розповсюджуються у всій медіаспільноті, адже вони не приводять ні до чого хорошого. І ми також говорили з дуже багатьма проінформованими людьми щодо цього конфлікту, наприклад, з Віктором Медведчуком, який є лідером “Опозиційної партії”, і він дуже детально розповів нам, що взагалі відбувається в Україні, особливо щодо українського уряду та його позиції. Тож ми говоримо про опозиційного лідера, який, незважаючи на величезний натиск під час парламентських виборів і всього того, що відбувається зараз в Україні, ми зробили цей фільм. Ми також записали інтерв’ю з Володимиром Путіним для даного фільму, і це зараз один з основних трендів, які зараз відбуваються в світі. І якщо щось погане відбулось, давайте ми туди приплетемо Володимира Путіна. Тож ми намагалися зрозуміти реальну ситуацію і не інплементувати наш фільм в дані тренди, а просто проказати картинку. І це моє бачення і все те, що побачите у фільмі, ви побачите, чи я можу сказати, жахливі картини, тож будьте готові до цього. Про людей, які були вбиті на вулицях під час цієї війни, яка ще продовжується в Україні. Тож я намагаю дати зрозуміти про що це з моєї сторони»¹⁸.*

¹⁶ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

¹⁷ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

¹⁸ Відеоматеріали надані Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
здійснення інших вчинків, за якими настає кримінальна відповідальність.

III. Оцінка дотримання законодавства та професійних стандартів діяльності журналіста

1. За останній період в інформаційному просторі України як ніколи гостро постало питання балансу між захистом свободи слова та її легітимними обмеженнями.
-

Існує консенсус та законодавча заборона стосовно використання медіа для розпалювання ворожнечі, але все ще немає уніфікованої та постійної практики регуляторних органів стосовно того, що слід вважати мовою ворожнечі.

2. 26.09.2019 Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення [відмовила](#) у продовженні терміну дії ліцензії п'ятих регіональних компаній, які мовили із логотипом «112 Україна», самовільно змінивши програмні концепції з регіонального на загальнонаціональне мовлення і сам логотип. Натомість телеканал опублікував [заяву](#), в якій назвав згадані дії «грубою атакою на свободу слова». Незалежна медійна рада [виступила](#) із заявою, якою звернула увагу міжнародних та українських інституцій на те, що рішення щодо неперодовження ліцензій регіональним мовникам, які мовили спільно під брендом «112 Україна», **не пов'язане з політичною тональністю контенту цих мовників. Воно зумовлене серйозними зловживаннями самих указаних регіональних мовників**, які вчинили маніпуляції зі своїми програмними концепціями та систематично порушували конкурсні та ліцензійні умови, не реагуючи на санкції регулятора.
3. Утім, телеканал «112» і трансльований ним контент уже вкотре став предметом розгляду Незалежної медійної ради. НМР у своїх попередніх висновках досліджувала дотримання каналом стандартів достовірності, точності та збалансованості подання інформації¹⁹. З огляду на це, контент телеканалу «112» підлягає ретельному моніторингу на предмет дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики.
4. У цій справі ключовими є питання дотримання телеканалом вимог щодо заборони зловживання свободою вираження, а саме використання телеорганізацій для розпалювання ворожнечі та ненависті. Ретельного аналізу вимагає й діяльність телеканалу під час виборів та дотримання останнім стандартів достовірності та об'єктивності.

Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права. Зокрема, у [Зауваженнях загального порядку № 11](#), прийнятих Комітетом з прав людини ООН, вказано, що «подібні заборони повністю відповідають праву на вільне вираження своєї думки, викладеного в статті 19 [Міжнародного пакту про громадянські та політичні права], використання яких накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність».

При цьому немає єдиної дефініції мови ворожнечі ані в міжнародній, ані в національних правових системах. Зокрема, в [Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R 97\(20\)](#) від 30.10.1997 мовою ворожнечі визначають «всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них».

19

<https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/> ;

<https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>.

Утім, [Загальна рекомендація щодо боротьби з мовою ненависті № 15](#) Європейської комісії проти расизму та нетерпимості визначає форми вираження розпалювання ненависті таким чином: «Пропаганда, заохочення чи підбурювання приниження, ненависті чи знущань над особою чи групою осіб, а також будь-яке цькування, образа, негативна стереотипізація, стигматизація чи загроза такої особи чи осіб та будь-яке виправдання всіх цих форм вираження — що ґрунтується на невичерпному переліку особистих характеристик або статусу, що включає “расу”, колір, мову, релігію чи переконання, національність чи національне чи етнічне походження, а також походження, вік, інвалідність, стать, гендерна ідентичність та сексуальна орієнтація».

Більше того, [«Артикль 19»](#), аналізуючи мову ворожнечі в шести країнах Європейського Союзу у 2018 році, напрацював шість факторів, які дозволяють визначити, чи має промовець намір і чи здатний викликати підбурювання своєї аудиторії до насильницьких дій через пропаганду ненависті:

- контекст: вислів слід розглядати в політичному, економічному та соціальному полі, що склалося на момент поширення повідомлення, для прикладу, існування чи історія конфлікту, існування чи історія інституціоналізованої дискримінації, законодавча база та медіаландшафт;
- особа промовця: посада оратора, як це пов'язано з його владою чи впливом на аудиторію, зокрема, якщо він є політиком, державним чиновником, релігійним чи громадським лідером;
- намір промовця брати участь у поширенні ненависті: його спрямованість на групу, що потребує захисту, базуючись на її вразливих характеристиках, знаючи про те, що його поведінка, ймовірно, підбурює аудиторію до дискримінації, ворожості чи насильства;
- форма вислову: що було сказано, враховуючи форму і стиль висловлювання та як це аудиторія розтлумачила;
- масштабність поширення: публічний характер поширення, засоби вираження та інтенсивність, частота поширення тощо;
- ймовірність виникнення шкоди, включаючи її настання: має бути обґрунтована ймовірність виникнення дискримінації, ворожості чи насильства як прямого наслідку підбурювання.

Європейський суд з прав людини дещо інакше визначив критерії наявності чи відсутності мови ворожнечі у справі [Perincek v Switzerland](#). У §205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на **інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків**. Попри це, як зауважує «Артикль 19», висловлювання можуть бути запальними або образливими, але не бути охопленими жодним із факторів, описаних вище. Подібні фрази можуть містити упередження, непокоїти суспільство, але не мати достатньої «тяжкості», за наявності якої обмеження у свободі вираження справедливі. Саме тому, спираючись на згадані критерії та напрацьовану міжнародну практику, слід оцінювати ефіри, які є предметом звернень в цій справі.

5. Крім того, в питанні поширення мови ворожнечі слід зважати на спосіб

поширення й пам'ятати, що **аудіовізуальні медіа мають безпосередній та потужний вплив на глядачів**, та можуть завдати більшої шкоди, як зауважував Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі [Jersild v. Denmark](#) (§31). При цьому право на свободу вираження також захищає ідеї, які **ображають, шокують або турбують** (Handyside, Stoll (§ 101), Morice [GC] (§ 124), Pentikäinen (§ 87), [Bédat \[GC\]](#) (§ 48)), а межі **прийнятної критики публічних осіб є набагато ширшими**, аніж щодо приватних ([Haider v. Austria](#)). Також окремим аспектом є **можливість промовця виправити, переформулювати висловлене чи відмовитися від сказаного**, що потрібно брати до уваги у випадках дослідження відповідальності за поширення мови ворожнечі (§ 54), як вказано у справі [Otegi Mondragon c. Espagne](#).

6. Варто зауважити, що Незалежна медійна рада вже [аналізувала](#) частину передач, вказаних у зверненнях регулятора, в низці яких виявила ознаки мови ворожнечі. Зокрема, аналізуючи передачу «Епізод 112» від 4 вересня 2018 року, Незалежна медійна рада не виявила розпалювання міжконфесійної чи релігійної ненависті. У рамках передачі порушувалася тематика Томосу. Архієпископ Климент коментує цю тему нейтрально, без будь-яких прямих закликів до ворожнечі. Як альтернативу до його думки телеканал подає коментар Володимира Бистрякова, в якому той висловлює своє бачення потенційної загрози отримання автокефалії щодо спільноти Московського патріархату; він висловлює оцінне судження стосовно того, що може пролитися кров. Тим часом телеканал чітко подав підводку до його коментаря, а сам пан Бистряков висловився достатньо спокійним та зваженим тоном. У своєму попередньому [висновку](#) щодо згаданого ефіру Незалежна медійна рада не виявила ознак мови ворожнечі в цьому випадку, зважаючи на тон розмови, інтенсивність використання термінів, відсутність суттєвого акцентування на розколі між громадянами за конфесійною. Міжнародна організація «Артикль 19» у своїх Кемдемських принципах (Принцип 6, § 6.1) передбачає, що медіа мають забезпечувати різноманітність джерел та голосів спільнот, а не представляти останні монолітними блоками. Більше того, [Рабатський план щодо заборони пропаганди національної, расової чи релігійної ненависті A/HRC/22/17/Add.4](#) у § 11 встановлює, що обмеження свободи вираження слід формулювати таким чином, щоби було зрозуміло, що його єдиною метою є захист осіб та спільнот, що належать до етнічних, національних чи релігійних груп, які притримуються конкретних вірувань чи думок, чи то релігійних, чи інших, від ворожнечі, дискримінації чи насильства, **а не для захисту систем вірувань, релігій чи інституцій як таких від критики**. Право на свободу вираження поглядів передбачає, що слід мати **можливість ретельно перевіряти, відкрито обговорювати та критикувати системи вірувань, думок та інституцій, у тому числі релігійних, доки це не виступає за ненависть, що розпалює насильство, ворожість чи дискримінацію стосовно особи чи групи осіб**. Повертаючись до висловлень в ефірі телеканалу, слід додати, що тема автокефалії неодноразово досить суперечливо звучала у передачах. Зокрема, у грудні 2018-го телеканал у прямому ефірі поширив неправдиву інформацію про те, що невідомі молодики, за нібито інформацією спецслужб, увірвалися до Вінницького кафедрального собору з метою схилити священників підтримати автокефальні настрої (§ 13 Розділу I, § 11 Розділу III). В ефірі від 04.09.2018 пан Бистряков висловлюється про тиск на храми Московського патріархату та

загострення боротьби. Зважаючи на згадані два приклади, можна прослідкувати логічний ряд, що в ефірі телеканалу просувається ідея неминучості насильницького конфлікту: *«В случае введения автокефалии борьба обострится, будет еще, усилится натиск на церкви московского патриархата, будут отбираться храмы»*. Звідси, зважаючи на те, що критика ідеї автокефалії вийшла за межі ненасильницького характеру, а також на повторюваність згаданих ідей щодо міжконфесійного конфлікту в ефірах телеканалу та на соціальний та політичний контекст, що супроводжував ці події, Незалежна медійна рада вважає за потрібне відступити від прийнятої раніше позиції та **зауважити про наявність ознак мови ворожнечі в ефірі передачі «Епізод 112» від 04.09.2018.**

7. Також у передачі «Пульс», що транслювалася 04.09.2018, у висловлюваннях Вадима Рабіновича та Олександра Вілкула лунають думки про якнайшвидше закінчення війни та мирне врегулювання конфлікту. Серед тез про мир лунає й достатньо жорстка критика влади — в тому числі тези про те, що її представники навчилися наживатися на війні та робити на ній статки. Однак така жорстка критика влади є припустимою — й немає свідчень, що вона якимось чином схилила до ворожнечі. Заклики до мирного вирішення проблеми на Донбасі також не можуть автоматично вважатися закликами до ворожнечі. Більше того, в передачі були представники різних фракцій, позафракційні депутати, політики, а модерували процес двоє ведучих, які стежили за ходом дискусії. Під час майже [чотиригодинного ефіру](#) гості, окрім питання війни й миру, обговорювали порядок денний осінньої сесії Верховної Ради, [питання внесення змін до Конституції](#), пролонгацію вже нечинного [Договору про дружбу, співробітництво і партнерство України з РФ](#), мовне питання та ін. У своєму [рішенні](#) від 20.12.2018 Незалежна медійна рада дійшла висновку щодо цього ефіру, що «попри непопулярність серед активної частини суспільства України, позиція щодо щонайшвидшого мирного вирішення питання війни на Донбасі та у Криму має право на існування як альтернативна думка». Водночас, аналізуючи згадану передачу вдруге, слід зауважити на тому, що в Україні відчутно змінився дискурс щодо питання мирного вирішення конфлікту, прийняття мінських домовленостей та особливого статусу Донбасу. Зокрема, 01.10.2019 президент [заявив](#), що українська делегація в Мінську погодила так звану [формулу Штайнмаєра](#) щодо урегулювання ситуації на сході України, що включає початок розведення військ, припинення вогню, повернення контролю України над кордоном, проведення виборів на непідконтрольних територіях, особливий статус Донбасу та амністію бойовикам. Ця новина здійняла [хвилю мирних протестів](#) щодо згаданого рішення. Попри це, перераховані у п. 4 розділу III фактори оцінки мови ворожнечі вимагають наявності політичного контексту **на момент поширення** суперечливих висловлювань. Водночас зауважмо, що тема мирного врегулювання збройного конфлікту вже тривалий час використовується в Україні з тією ж самою метою й у такий саме спосіб, що й тема мови — задля політичних маніпуляцій громадською думкою, переважно популістичних, та — що найважливіше — з метою посіяти суспільний розбрат та поділ суспільства на групи «за» і «проти». Очевидно, що певна частина суспільства завжди бажатиме просто припинення бойових дій, не задумуючись про умови та наслідки такого «миру» або не бажаючи про це замислюватися, адже немає нічого більш зважливого, ніж удавано просте рішення для складної

проблеми. Також цілком логічно, що без обговорення умов *справедливого* миру інша частина суспільства автоматично налаштована сприймати популістичні розмови про «мир» як безпосередню загрозу, адже, наприклад, для певних груп у суспільстві амністія для бойовиків є не тільки неприйнятною, але й загрозовою для їхнього життя та здоров'я. Враховуючи складність та чутливість контексту, популістичні пропозиції «миру» без реалістичного забезпечення його справедливості здатні сприяти глибокому розколу в українському суспільстві, а в разі безвідповідальних маніпуляцій цією темою загрожують у подальшому правопорядку й безпековій ситуації у країні. З огляду на це, українські медіа мають ставитися до подібної риторики з особливою відповідальністю, адже, надаючи свій ефір для такого небезпечного популізму, вони де-факто сприяють розпаленню ворожнечі у чутливому українському суспільстві під зручним прикриттям благих намірів «дискусії про мир». Зазначене вище, звісно, не означає, що не може бути жодних обговорень шляхів мирного врегулювання наявного збройного конфлікту. Однак такі обговорення мають бути змістовними, реалістичними і фахово модерованими. Зокрема, абсолютно неприпустимо «забувати» про просту істину: для врегулювання будь-якої конфліктної ситуації необхідна воля всіх її сторін, адже такі врегулювання ніколи не були й не можуть бути одностороннім процесом. Чи наявна така воля не з офіційної української сторони? Чи існує справжній інтерес у «тієї сторони конфлікту» щодо мирного врегулювання і за яких умов такий інтерес міг би виникнути (якщо міг би)? Це тільки декілька з тих питань, які чесна та змістовна дискусія про мирне врегулювання могла би порушити. Базуючись на цьому, Незалежна медійна рада **вважає за потрібне відступити від своєї позиції, висловленої 20.12.2018** щодо дискусії пана Рабіновича та пана Вілкула в передачі «Пульс», що транслювалася 04.09.2018, та **визнати наявність ознак мови ворожнечі у згаданому ефірі**.

Окрім цього, Незалежна медійна рада розглянула прямі включення з Верховної Ради 05.09.2018 за участі народного депутата Вадима Рабіновича, де останній гостро висловлюється про тодішнього Голову Верховної Ради Андрія Парубія, називаючи останнього шанувальником Адольфа Гітлера, а також вказуючи, що *«мы имеем правление фашистов»*. Окрім цього, пан Рабінович продовжує подібну риторику в передачі «LIVE» від 04.10.2018, а також у передачі «Хто кому Рабінович» від 07.10.2018, де наголошує на фашистській тематиці. Він називає фашистом спікера парламенту Андрія Парубія, звинувачує українську владу у пропаганді фашизму, стверджує, що *«на улицах всё больше и больше мы видим фашиствующую диктатуру»*, *«мы имеем правление фашистов»*, а також наголошує на тому, що на вулицях міст України ходить багато фашистів. Більше того, подібний напрям простежується і в передачах від 30.12.2018, тому Незалежна медійна рада вважає за потрібне вкотре нагадати, що ототожнення когось із нацистами та фашистами **розпалює ворожнечу**, — на чому наголошував Європейський суд з прав людини у справі [Surek v Turkey \(No 1\)](#) (§ 62 — вислів «фашистська турецька армія» визнано таким, що стигматизує іншу сторону конфлікту). Попри це варто зауважити, що телеканал «112» не несе відповідальності за вислови Вадима Рабіновича в кулуарах Верховної Ради 05.09.2018, які можуть бути неправдивими, оскільки це відбувалося під час прямого ефіру (п. в) ч. 8 ст. 72 ЗУ [«Про телебачення і радіомовлення»](#)). Справді, телерадіоорганізації за таких умов звільняються від відповідальності, крім

випадків, коли працівники телерадіоорганізації не вжили заходів щодо припинення правопорушення у прямому ефірі. При цьому Європейський суд з прав людини у справі [Erbakan v. Turquie](#) наголосив на тому, щоби політики у своїх публічних виступах уникали поширення слів, які можуть жити нетерпимість. Однак Суд нагадує про фундаментальний характер свободи політичних дебатів у демократичному суспільстві, а тому вказує, що необхідно перевірити наявність вагомих причин, що можуть виправдати застосування жорстких санкцій у сфері політичного дискурсу (§64,65).

Повертаючись до оцінки ефірів, **неможливо не помітити систематичність використання народним депутатом Вадимом Рабіновичем наведеної риторики** — а саме активного оперування терміном «фашизм» та його активне застосування до сучасних політичних реалій. Більше того, ототожнення лідерів партійних лідерів, які в минулому скликанні становили більшість у Раді, із фашистами, може також екстраполюватися й на її прихильників. Причому згаданий фактор стосується й нинішньої політичної ситуації, коли згадана партія опинилася в опозиції. Зокрема, це чітко проявляється і в подальших ефірах телеканалу, а саме в передачі «LIVE» від 04.10.2018 та «Хто кому Рабінович» від 07.10.2018. Європейський суд з прав людини у справі [Šimunić v. Croatia \(dec.\)](#) визнав заяву неприйнятною, оскільки вважав застосовану санкцію за мову ворожнечі справедливою. Зокрема, розглядаючи публічні заклики відомого футболіста під час футбольного матчу, які також раніше використовувались як офіційне привітання руху усташів і тоталітарного режиму в незалежній Хорватії, суд, аналізуючи наявний контекст, зацентрував **увагу на кількості разів вживання контраверсійних фраз** (§ 44,45). Розглядаючи це питання з точки зору відповідальності телеканалу, слід вказати про той факт, що «112» виконував місію інформування про погляди того чи іншого політика (в цій ситуації — Вадима Рабіновича). Однак далі канал свідомо продовжує активно залучати цього політика до своєї діяльності, усвідомлюючи, що народний депутат активно використовує висловлювання, які можуть викликати нетерпимість, а саме застосовує терміни «фашизм», «фашистський» до характеристики минулої влади.

У попередньому своєму висновку Незалежна медійна рада **виявила у використанні згаданих висловлювань ознаки мови ворожнечі, відтак не бачить підстав відступати від цієї позиції й надалі.**

8. Невиправдане вживання терміна «фашизм» неодноразово простежується і в подальших ефірах від 27.01.2019 та 16.02.2019. Зокрема, у передачі «LIVE» від 27.01.2019 із повторами від 28.01.2019 та 03.02.2019 Вадим Рабінович, висловлюючись про «напівфашистських» історичних персон, вказує: *«Нам навязывают эту искусственную какую-то идеологию “бандерштадта”»*. Депутат згадує про цю ідеологію в контексті звинувачень у співпраці з Гітлером та вбивствах мирного населення. Більше того, висловлене сприймається як послідовний логічний ряд, що дозволяє проасоціювати фашистів із бандерівцями, а отже він стигматизує останню категорію населення. «Артикль 19» у [Кемденських принципах](#) (Принцип 9, § 9.1) вказує, що медіа мають бути уважними щодо безпеки посприяти негативній дискримінації та стереотипізації осіб і груп населення. Ба більше, медіа мають уникали посилань на расу, релігію, стать та інші характеристики групи, які можуть сприяти нетерпимості.

Попри це, в рішенні Європейського суду з прав людини [Savva Terentyev v. Russia](#) (§ 78), приймаючи рішення про відсутність мови ворожнечі в коментарі заявника, одним із факторів вказав, що національні суди не довели того факту, що поліцейські як соціальна група потребували посиленого захисту. Так, враховуючи наведене, не можна говорити про кримінально каране розпалювання ворожнечі за ознакою приниження окремої групи чи знецінення ідеології, проте можна визначати наведені вислови як «мову ворожнечі другого рівня», або ж «м'яку мову ворожнечі» — тобто таку, яку можна розцінити як зловживання свободою вираження. На противагу в ефірі передачі «Інтерв'ю з великим політиком» від 06.02.2019 (із повтором 17.02.2019) експрем'єр-міністр каже про події Революції гідності як про державний переворот, виправдовуючи свою участь у процесі прийняття диктаторських «законів 16 січня»²⁰, тим, що «*боевики на Майдане перешли все грани разумного*». Більше того, він вказує на «неонацистський характер нової влади». Зважаючи на значущість і трагічність подій під час Майдану, які [розслідуються](#) нині Міжнародним кримінальним судом, жорсткість використаних висловлювань і те, що передача повторювалася в ефірі телеканалу «112», останній не може бути звільнений від відповідальності за розпалювання ворожнечі, адже **фактично поширював фрази, які містять ознаки знецінювання осіб за ознакою ідеології, що є зловживанням свободою слова.**

9. У питанні звільнення телерадіоорганізацій за висловлення певними особами закликів до повалення конституційного ладу, пропаганди війни тощо під час прямих ефірів, стаття 72 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення» встановлює необхідність для працівників телемовників вживати всіх можливих заходів, щоби припинити це правопорушення. Зокрема, це підкреслюється в ефірі від 18.09.2018 у передачі «Вечірній прайм», де Ганні Герман, яка висловлюється, що «*дети возвращаются в страшном состоянии, если кто возвращается живой; так они начинают убивать своих матерей [...]*» та «*недавно атошник вернулся из войны, убил собственную мать, эти люди возвращаются моральными калеками [...]*», ведуча намагається опонувати, вказуючи, що не можна так узагальнювати. У фразях пані Герман чітко простежується ототожнення всіх ветеранів АТО з «моральними каліками» та «вбивцями» чужих і власних матерів — і це стигматизація відповідної групи. Незважаючи на докладені зусилля працівників припинити можливе порушення, телерадоорганізація все одно не звільняється від відповідальності, оскільки **згадана передача трансливалась у повторі.** Порівняння ветеранів із «моральними каліками» є неприпустимим, оскільки військові розуміють ціну війни й миру, краще усвідомлюючи встановлені пріоритети у житті.

Звісно, є низка випадків, коли ветерани АТО й справді були задіяні у кримінальній активності. Але цей факт жодним чином не виправдовує ототожнення й стигматизацію всієї групи на підставі діянь її окремих членів. Тож Незалежна медійна рада вважає, що в передачі «Вечірній прайм» від 18.09.2018 **присутні ознаки мови ворожнечі.**

10. Окрім аспектів дослідження наявності мови ворожнечі, також уваги

²⁰ <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/721-vii>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-18>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-18>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-18>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-18>

заслуговують питання стандартів журналістики та редакційної політики телеканалу. Зокрема, в ефірі від 15.12.2018 у передачі «LIVE» транслюється інформація про те (її озвучив ведучий, цей текст також відобразився на екрані), що у Вінниці двадцять молодиків увірвалися до кафедрального собору та вигнали звідти всіх священників. Згадану інформацію **спростували** інформаційне агентство «[Інтерфакс](#)», ресурс [Stopfake](#), а також про це [заявила](#) пресслужба Вінницької єпархії УПЦ. Початково ця інформація з'явилася на російському ресурсі [RT](#). Телеканал «112» так і не спростував у своєму ефірі поширену неправдиву інформацію. Знову ж таки, до поширеної недостовірної інформації у прямому ефірі могли би застосовуватися норми ст. 67 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення». Проте серед умов звільнення від відповідальності Закон включає дослівне відтворення повідомлень у ЗМІ з посиланням на нього чи якщо інформація поширювалася без попереднього запису та не від працівників телерадіоорганізації. У досліджуваній ситуації недостовірна інформація поширилась у прямому ефірі від ведучого без посилання на джерело новини. Отже в цьому випадку телерадіоорганізація несе відповідальність за поширену недостовірну інформацію, **порушуючи стандарти точності, об'єктивності та неупередженості**, що мало би регулюватися редакційною політикою телеканалу. Окрім того це **суперечить принципам достовірності та повноти інформації**, передбаченими ст. 2 ЗУ «[Про інформацію](#)».

11. Також під час парламентської передвиборної кампанії в ефірі телеканалу поширювалися фрази, що конфлікт на Донбасі визначається як внутрішній (у висловах політика Вадима Карасьова від 01.07.2019 у передачі «Пульс»), чи характеризується як «громадянська війна» (від режисера Ігоря Лопатенюка, 04.07.2019). У [Рекомендації № R\(99\) 15 Комітету Міністрів](#) встановлено, що «приватні мовники під час виборчих кампаній повинні бути особливо правдивими, зваженими й неупередженими в програмах новин і поточних подій, зокрема в дискусійних програмах, таких як інтерв'ю або дебати». Чинна редакція Закону України «Про телебачення і радіомовлення» забороняє транслювати виготовлені після 1 серпня 1991 року телепередачі, що містять пропаганду окремих дій органів держави-агресора, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Із цього формулювання випливає, що заборона поширюється передусім на передачі, спрямовані на легітимацію та обґрунтування правомірності дій, вчинених Російською Федерацією у Криму та на Донбасі починаючи з 2014 р. Це питання раніше також розглядалося Незалежною медійною радою у [висновку](#) щодо трансляції передачі «Территория заблуждений» виробництва телеканалу «РЕН ТВ» в Маріуполі (№ 14 від 12 квітня 2017 року). Більше того, Незалежна медійна рада уже [наголошувала](#) на тому, що вживання терміна «громадянська війна» стосовно подій у нинішній Україні сприяє дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України.

Попри це, досліджуючи наявність мови ворожнечі, важливо аналізувати не лише характер фраз, а й звертати увагу на соціальний контекст, на який можуть повпливати ті чи інші репліки — схожого висновку дійшов ЄСПЛ у рішенні [Savva Terentyev v. Russia](#).

Аналізуючи наведені вислови у передачах «Пульс» та «LIVE», слід вказати, що Вадим Карасьов та Ігор Лопатенюк не були безпосередньо залучені до

виборчого процесу та не мали значного впливу на свою аудиторію. Попри це, риторика, що сприяла дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України, здійснювалася через телебачення, яке, як відомо, має потужний та безпосередній вплив на глядачів. При цьому, враховуючи всі обставини, а саме контекст, особу промовця, його наміри, масштаби та ризик шкоди, **немає достатніх підстав, щоби визначати вжиті формулювання як мову ворожнечі.**

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що

1. В ефірах передач «Епізод 112» від 04.09.2018, «Пульс» від 04.09.2018, «LIVE» від 04.10.2018, 27.01.2019 «Хто кому Рабінович» від 07.10.2018 та 30.12.2018, «Інтерв'ю з великим політиком» від 06.02.2019, «Вечірній прайм» від 18.09.2018 були наявні ознаки мови ворожнечі у висловлюваннях окремих промовців;
2. Телеканал «112» не дотримався вимог достовірності, точності й повноти інформації, поширивши неправдиві відомості в передачі «LIVE» від 15.12.2018 та не спростувавши згодом таку інформацію у своєму ефірі.

Результати голосування: «За» — 13;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 0.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай